

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԺԱՊԱՐԱՆԻ ԲԱՆԴԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱՆԴԱՔԱԿԱՆԻ ԲԱՆԴԱՔԱԿԱՆ

Ամբողջ 33րդ տարեշրջանի (1917 օգոստոս-1918 յուլիս) բաժնորգազինն է 20 ֆրանկ. թիւերի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ, ԿԱՆԻՍԻԿ: Ամսական բաժնորգազինն է 2 ֆրանկ. թիւերի և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանկ: Նամակ կամ դրամ զրկել այս հասցեով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
MARSEILLE (France)

ԼԳՏԱՐԻ

ԹԻՒՆ 52

1918 ՅՈՒԼԻՍ 24 ԴՆ.
(2. Տ. 1918 Յուլիս 11)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, համառոտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերադարձունել չհրատարակուած ձեռագիրները: Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 ամսիկ կարժէ. ի գիրագիրը 2 ամսիկ:

Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadié, 17

ԲՈՎԱՆԻ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայաստան եւ Կովկաս. — Հայաստանում հանգանակութիւն. — Հայերը Ամերիկայի մէջ. — Գեր. Թորգոմ եպ.ի մ'նաք բարովի խօսքերը Հնդկաստանէն մեկնած ժամանակ. — Արժանապատուութեան զգացման պակասը. — Շնորհաւորումը. — Տեղական. — Ժընեւի Հայ Գաղութի Ընդհանուր Միութենէն. — Պատերազմական լուրեր. — Անտարակուսելի է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՎԿԱՍ

Այս օրերը նորէն փոստ մը եկաւ Կովկասէն և ստացանք կովկասահայ թերթերի մի քանի թիւեր ալ որոնք սակայն յունվար 22ին և 23ին լոյս տեսած են և հետևապէս նորութիւն մը չեն բերեր. հաւանօրէն ճանապարհին տեղ մը մնացած էին առանք և հիմա ազատ ելք մը գտնելով հասած են Մարտի:

Այսու ամենայնիւ, որչափ ալ հին լինին ատենց բերած լուրերը, յետագարձ ակնարկով մը ցոյց կուտան մեկ կովկասի և Ռուսահայաստանի մէջ գտնուողների իսկական պատկերը, այնպէս որ աւելորդ չենք համարիր բուն իսկ աղբերակէն բխած գէթ մի քանի տեղեկութիւններ առնելով հաղորդել մեր ընթերցողներին:

Երևանի Բաղադրային ակումբի ուր. բաժին մէջ միթիւնկ մը գումարներ են Հայ կիները յունվար 16ին, 500Էն աւելի Հայուհիներ մասնակցել են միթիւնկին, իրենցմէ մի քանին սրտալոյզ ճառեր խօսել են ներկայ ճշնա. ժամային լուսնի պահանջներին վրայ: Ունկնդիր կիները սաստիկ զգած. ամ, պատրաստակամութիւն յայտնել են իրենց ձեռքէ եկած ամէն ծառայութիւն մատուցանել Ս.գ.ին և ամէն ինչ զոհաբերել ազատութեան ու յեղափոխութեան սեղանին: Այդ միտինգի մէջ հանգանակութիւն կա. տարուելով 8.000 ռուբլի հաւաքուել է կիներէն, եղբր են նաև իրենց ու կնիքները և զարգեցնենք նուէր տալով հանգանակութեան մասնակ.

ցողներ: Մի տիկին, վերջինէ Յովսէփեան, իր սկի ժամացոյցը և ի. բն վրայ գտնուած զարգեցնենք հանելով նուէր տուել է: Մեծ խան գաղափար թիւն յառաջ եկած է: Կի. ներէն կոմիտէ մը ընտրուել է թը. նամիին գէթ ինքնապաշտպանութեան գործի պրօպագանդին համար:

— Ռուսահայ զինագործ արհեստանոցներ Մէջմարմնաւ և Մարտի. լուսնան, որ իրենց երկաթագործական զինագործական արհեստանոցն ունին թիֆլիսի մէջ, մի գրութեամբ գիտներ են Հայաստանի Սպարապետութեան խորհուրդին և անոր տրամադրութեան տակ գրել են ոչ միայն իրենց արհեստանոցը բոլոր գործիքներով, այլ և իրենց ծառայութիւնը:

— Թիֆլիսի վանքերէն կազմուել է Հայրենակցական Միութիւն մը որի վարչութեան մէջ կան համարաբանական կրթութիւն ստացած երկու մտաւորական ոյժեր, Վ. Տէրոյեան և Մ. Խոստիկեան, ինչպէս նաև վանքի մի քանի արհեստանոցներ: Վարչութիւնը շերտապէս կզբաղի զինուորականութեան գործով:

— Երզնկայէն Երզրուս եկած իրազեկ անձեր հաղորդել են թէ Քիւր. տերը, բացի Եփրատի ձախ ափէն, բռնել են նաև Սարը կայա, Կիլիսի, Զիլին գիծը: Յունվար 1/14ին Տէրսիմէն Բէլիմէրի վրայով անցել են չէզոք գիծը 1.000Էն աւելի զին. ամ Քիւրտեր որոնք տեղափոխուել են գիւղերը Կիլիսի. Զիլին գիծով: Յունվար 14ին Պիտերն գիւղին մօտ Հայերի և Քիւրտերի միջև հրացանաձգութիւն տեղի ունեցել է: Ըստ երևոյթի, Քիւրտերի ծրագիրն է համախմբուիլ և յարձակիլ Երզնկայի պարէնի և ռազմածրագրի պահեստներին վրայ: Սանտար Տէրէսի երկու կողմի զիւղերը կը հաւաքուին զինուած Քիւրտերը:

— Երզրուսէն Զաւէն եպիսկոպոս յունվար 19ին թիֆլիս զրկած իր հեռագրի մէջ, ի միջի այլոց, կը յայտարարէ և հետեւեալը. «Մարտիկները պարագլուխ Մուրադը հայ

քաջերի մի զօրախմբով պաշտպան է կանգնած Երզնկայի դռների մօտ և օգնութիւն է սպասում: Զարթեցք ամէնքդ, ու մէջ դեռ ես չի մարել պարաքի և կարեկցութեան զգացումը գէպի հայրենի ժողովուրդը որովհետեւ հասնում է նրա մնացորդների վիճակի որոշման ժամը: Այդ ենպա. հանջում մեր պապերի և ազատութեան համար ընկած մեր հերոսների արիւնով ուղղուած անվերջ գերեզմանները: Հասել է վճռական ժամը:»

— Վանէն զեկտ. 23/5 յունվարին գրուած է թիֆլիսի «Հայաստան» օրաթերթին հետեւեալը.

«Թիֆլիս-Երևան-Վան-Թաւրիզ-Ուրմիա շրջանի լինչլիական զինու. լական շտաբի ներկայացուցիչ կապիտան Զ'օրճ Կրէյսի եկած է Վան: Անվարտէն չուտով պիտի գայ իրեն օգնական մը շարունակ մնալու Վանի մէջ, իսկ ինք պիտի շրջագայի վերոյ յիշեալ շրջանները, իրեն կրեկերանայ ամերիկեան «Christean Herald» թերթի սեփական թղթակից Մէյ. ներս Օ. Ուիլիամս, որ եկած է ռուսամետրերէլու գաղթականութեան վիճակը և ռազմածական ներկայ գրութիւնը: Ամէն օր թղթակցութիւն կուղարկէ Ամերիկա թէ ինչպէս ռուսական զօրքը արդէն թու. դած է զիւրքերը և հայերը մնացել են մենակ և տեղական ոյժերով կազմակերպուած միլիցիան հերոսական ջանքեր կը թափէ, պարապ չը. թողելու ռուսերուն լքած խրամատ, ներք և պաշտպանելու երկիրը քրքրական յաճախակի յարձակումներէն: Այսու հանգերձ թղթակիցը կը գտնէ որ ներկայ ուժերը անբաւական են թշնամիին կատարելիք յարձակումները հակազդելու համար:

Մը. Ուիլիամս, մօտաւոր ապագային, նպատակ ունի «Ապագայ վանքը» անունով գրքով մը հրատարակելու: Ան շատ հետաքրքրուած է նաև հայ ժողովրդական երգերով: Արդէն թարգմանած և ուղարկած է «Christean Herald»-ին «գնա՛ւ ըլլու՛յ» երգը:

30

ԲԱՆԴԱՔԱԿԱՆ Ե
ԲԱՆԴԱՔԱԿԱՆԻ ԲԱՆԴԱՔԱԿԱՆ
ԱՐՄԵՆԻԱ
ԼԳՏԱՐԻ ԲԱՆԴԱՔԱԿԱՆ
(1918 ՕԳՈՍՏՈՍ — 1919 ՅՈՒԼԻՍ)

Ամբողջ 34րդ տարեշրջանի (1918 օգոստոս-1919 յուլիս) բաժնորգազինն է 20 ֆրանկ:

Կարելի է նոյն հաշուով քաժնորգազրուիլ նաեւ 6 ամսի (10 ֆր.) եւ 3 ամսի (5 ֆր.) համար:

«Արմէնիայի Օժանդակ»-ները կրնան իրենց յարմար տեսած անձերի համար տարեկան բաժնորգազինը 10 ֆրանկ հաշուելով: «Արմէնիա» բերել տալ ըստի օրինակ որ ուզեն իրենց լրագրի ծրարին մէջ դրուելով: Կարելի է նաեւ Օժանդակի նշանակած բաժնորգի հասցէին ուղղակի դրել Արմէնիան, տարեկան բաժնորգազինը 12 ½ ֆրանկ (2 ½ տոլար) միայն հաշուելով արտասահմանի համար:

Մ. ՓՈՐՓՈՒԴԱԼԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Ֆր. անդմ.
Ա. Հայ զիւցագնաճի մը Բ. տպագր.	40
Բ. — Ը. (Սպասած)	
Թ. «Արմէնիա» յուշարար (Ա. տարի)	1,40
Ժ. Վրլմ	20
ԺԱ. Թումա Բոցարիս	20
ԺԲ. Նմոյշներ Մ. Փորթուգալեանի գրած ոտանաւոր. 6երկ	15
Ժ. Մի պուրկար հայրենասէր (Պուրկարիսի Գեղարիս-խոթեան ծագման պատմ. մութիւնը)	1,40
ԺԴ. Մի գաղթիք	20

Մարտիէն զուրս զրկելու փոստի ծախքը կը վճարուի հրատարակողէն:

Մի. Ուիլիամ իր կողմէն աւել
ցուցած է ինքնագիրը պատասխանը
որ ստիպելը բարձրէն է կուտայ այն
հայրենիին որ կողմէն ստիպելին այս
տխար կողմը:

Քանի մը օրէ ի վեր հոս կը գըտ.
նախ Մի. Ռ. Մէք Տափը, որ Պարս
կաստանի ասորի գաղթականներուն
նպաստ բաժնեկու գործով կը բարդի.
Եղած է Մակուի շրջանը ասորի
գաղթականներուն ցորեն գնելու
համար. Շուտով կը մեկնի իր շրջա
նը: Կապիտան Կրէյթին ալ նպատակ
ունի կարճ ժամանակով երթալ Պարս.
կաստան:

— Ինչպէս յայտնի է Արմէնիայի ըն
թերցողներին վերջին յարձակումն
է որ իրենց հայրենիքէն մէջ կազմուած
է հայ ազգային հանրապետական
աւելորդութիւն մը, իրեն մայրաքաղաք
ուսկենարով իշխանը, հանրապետու
թեան նախագահն է Յ. Բաղդասարեան
և արտաքին գործերի նախարարը
Տ. Խատիսեան: Հանրապետութեան
կողմէն պատուիրակութիւն մը գնա
ցած է Կ. պոլիս ընտանկցութիւններ
կատարելու համար: Այս յարը հա
տած է փրանսական և անգլիական
թերթերին, Գերմանիայէն անցնելով.
հետեւապէս հաստատուեց զիսեր
իւր արշափ ստուգութիւն կողմէն
մէջ և գործը որ հասած է այժմ.
նոր ժամանակներ իրենց յիշու
զիս:

ՀԱՅԵՐԷ ԱՄԵՐԻԿԱԻ ՄԷ:

Կովկասի և Միջագետքի փոխառական
Հայերին օգնութեան և այլ կարեւոր
պէտքերի համար մեծ գումար մը հար
կուոր լինելով, Ազգային Պատուիրակու
թիւնը գիտած էր Ամերիկայի Հայ Ազգա
յին Միութեան որ մէկ միջոցն ստոր
հանգանակէր կարճ ժամանակի մը մէջ:

Արդ, Ամերիկայի Հայ Ազգային Միու
թիւնը ազգու կողմէն ղեկավար լինելով
Ամերիկահայութեան և որոշելով իրա
քանչիւր քաղաքի Հայերի հանգանակելիք
ընթացքը քանակը, Ամերիկահայերը խան
դավաւումեամբ և առատամեղմուն
քով կը մասնակցին հանգանակութեան
ներքին և նոյնիսկ շատ մը քաղաքներ
իրենց սահմանաւոր գումարէն ունէին
հաւաքած են: Երկուսն որ կարճ ժամա
նակի մը մէջ յուսովի է որ շուտով
վերջանայ մէկ միջոցի հանգանակութեան
ստանալովեամբ:

Այդ առումով Ամերիկայի Հայ Ազգային
Միութեան մասնաճիւղերը զանազան
քաղաքներէ մէջ նրապարակային ժողովներ
կը սարքեն որոնք կազմաւորեն ժողովուրդի
տրամադրութիւնները ի նպաստ հան
գանակութեան: Այսպէս, Նիւ-Եորքի
Հայերը նրապարակային մեծ ժողովի մը
մէջ միայն հանգանակած են 112,000
սոյսը, Բրաւ խէնս առած է իրեն
քաղաքի ինքն 55,000 սոյսը, իսկ միւս
քաղաքներն ու քաղաքներէ քարի նա
խանձով մը կը ջանան իրար գերազան
ցել:

Պետք է Ամերիկայի Հայերի հայրենա
պարական գաղացումը երբ մասնաւոր
նկատի ունենանք որ հանգանակութեան

մասնակցողները մեծամասնութիւնը բան
ւորներ և համարեա կարողութեան տէր
մարդիկ են որոնք 1000ով և 100ով կը
բանան իրենց քաղաքները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա գործող ամերիկեան բանակի
հայ զինուոր Տիար Արտ. Հացեան հետե
ւեալը կը գրէ մեզ, 11 յուլիս 1918 ամ
սամբուով.

«Երկրորդ անգամ լինելով մեր ըն
կերներու մէջ (ընդամենը երեսուն և
հինգ հոգի Ամերիկեան բանակի զինուոր
ներ և կամաւորներ) հայանպատ հա
գանակութեան մը ձեռնարկեցի որոն
արդիւնքը եղաւ 500 ֆրանկ:

Այս երկրորդ հանգանակութեան յա
ջողութեանը մեծագույն կը պարտիմ փա
րիզացեան հայուհիներէն օր. Լպրուհի
Պէշիլընեանին որ սիրալոյսով կը բաժն
տրամադրեց կարգ մը հայկական ձե
ռագործներ, հայկական տարազով հագ
ւած պուպիկ մը և մետաքսեայ բան
ւած կանանց ձեռքի տոպրակներ:

Իմ ընկերները որ դեռ երեկ հայու
թեան մասին ոչինչ գիտէին, այսօր հայը
աւելի մօտէն կը ցանկանան և ծանօթ են
հայ ժողովուրդի ծոցէն ծնած հայ կամա
ւորի ու զինուորի խելալական թախծիւնը
և ամէն անգամ որ առիթը ներկայա
նայ, բնաւ երբեք չեն մոռնար իրենց
զինուորական ամսանոցակէն մաս մը նը
ւիրել Հայուն, հայ որբին, հայ վեժերա
ւին և հայ կարօտեալին:

Այս երկրորդ հանգանակութեան
արդիւնքը 550 (հինգ հարիւր յի
սուն) ֆրանկ, որոն յիսուն ֆրանկը
նախաժեռ է փարիզի «վերածնունդ»-ի
արտոնատէր Տըլ. Լեոն Համբարձու
մեանի կողմէ, ամբողջութեամբ ապահա
վութեան դրամ է փարիզի ամերիկեան
պանքին մէջ, մինչև որ Կովկասի հետ
փոխի և հետագային յարաբերութիւն
ները վերականգնուին:

Գումարը յատկացած է հայ վեժե
րաններու կարօտ ընտանեաց օգտին:

ԳԵՐ. ԹՈՐՈՒՄ ԵՊ. Ի

ՄԵԱՅ ԲԱՐՈՎԻ ԽՈՍԲԵՐԸ ՀԵՐԷԱՍՏԱՆԻ ՄԵԿԵՆՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ

(Շար. 51րդ թուէն)

Զարմանալի է որ բացի տեղւոյ Հայ
Տիկնայ Բարեգործական ընկերութենէն,
որ սակայն կը գործէ շատ անհամար
չըջանակի մը մէջ, Հայաստանի օր և է
կողմը չգտայ հարաւորներու միութիւններ,
հայաստանի տարածքներ, հայերէնի և
հայոց արտառութեան համար զիջելային
գաղութատեղեան կազմակերպութիւններ,
որպիսիներ շատ կան Եգիպտոսի, Եւրո
պայի, Ամերիկայի և Հայաստանէն հե
ռու օր և է գաղութի մէջ, և որոց շատ
պէտք ունի Հնդկահայութիւնը, Ազգային
կեանքը պաշտօններու համար օտարացեան
ազդեցութեանց դէմ: Եգիպտոսի Հայ
Բարեգ. Բնգ. Միութեան մասնաճիւղե
րու կազմակերպութեան առթիւ, ամենա
մեծ հաճախով տեսայ Սիւրիայի և Բա
սորի մէջ թէ Հնդկահայոց Տիկնայի
ի նշ գիտելիք սէր, ետեւը և կրթով ու
նին ազգային գործունէութեան համար.
միևնայն աւելի փառաւոր կերպով հաւ
տատուեցաւ այսօր, երբ Զուլայի նպաս
տի գործին համար Կարկաթայի հայ աթ
իւններէն մարմին մը կազմեցին Հայրե
նիքին համար նախընտրու և նախընտ
րու գործարար և ետեւը նշնպէս հիացումով
գիտեցին և իմ կատարած հանգանակու
թեան միջոցին, և այս ամենը կը ցու

ցնեն թէ Հայութեան սէրը, հայկական
կեանքը չեն մոռնաւ հոս և կարող ձեռք
մը կրնայ հրաշքեր գործել այս տեսա
կէտով Հնդկաստանի մէջ:

Ամերիկեայ ուրեմն Հնդկահայոց ներկայ
կեանքի մասին իմ ապաւորութիւններս,
կրնամ համոզմամբ ըսել թէ անիկա շատ
գոհացուցիչ է առեւտրական տեսակէտով,
տակաւին միութեամբ և հոգեւոր տեսա
կէտով և յոյժ քաջաբերական՝ ազգային
գաղացեան տեսակէտով:

Հայութիւնը կրնայ գոհ ըլլալ և դուք
կարող էք ուրախ ըլլալ ձեր ներկայ կեան
քին համար:

Բայց ի՞նչ պիտի լինի այս գաղութին
ապագան, ի՞նչ պիտի լինի Հնդկահայու
թեան ապագան. ահա ամենէն փոքր,
ամենէն դաւն հարցը ինձի համար:

Սե ամպ մը կ'անցնի արեւն ամէն
անգամ որ կը մտածեմ այս մասին: «Ա
պագան Աստուծոյ է». ճիշդ է անշուք
Փրանսոյի մեծ բանաստեղծին խօսքը,
բայց մարդիկ ևս, հեռանալով իմաստու
թեան այն լոյսովը զոր Աստուծոյ շունչը
տուած է փոքրի շատ ամենուս, կրնան
և պարտին իշխել իրենց ապագային
փայլ. այս ևս ճշմարտութիւն մըն է, զոր
ոչ ոք կրնայ միտել:

Գուք սերունդն էք այն հայկապ Հա
յերուն, որոնք քանի մը դարեր առաջ
ընթերցել իրենց հայն ոչ միայն ընդհանուր
Հայոց ապագային, այլ նաեւ, մասնաւոր
ապագան, Հնդկահայոց գաղութին ապա
գայի մասին:

Ամենէն աւելի ձեզ կ'իշխայ ուրեմն,
ժամանակակիցութեան օրէնքով և արա
մարտութեան սկզբունքով, խորհիւ Հնդ
կահայոց այսինքն ձեր սերունդի ապա
գային, ազգային ապագային վրայ:

Մարգարէական հոգի ունենալու պէտք
չկայ, գուցէկեւ համար որ եթէ իրերու
ներկայ ընթացքը շարունակէ, ի՞նչ պիտի
լինի Հայոց ապագան Հնդկաստանի մէջ:

Ժամանակը կը քալէ, և ամէն նոր որ
կը յաջորդէ իր նախորդին, կեանքի մէջ
յառաջդիմութեան և յաջողութեան նոր
կերպ մը կը բերէ իրեն հետ. առեւտրու
կան օտար ընկերութիւններ հետզհետե
աւելի խիտ և գաղաւթաւոր ձեւ մը կա
նաւ, գաղութները կը բազմանան, եւրո
պական գրամատիկները հետզհետե իր քա
ղաքակ ծանրութեամբ կը գրաւէ հնդկա
կան հրաշալիքը. ինչպէս Արեւմուտքի
բոլոր քաղաքակրթութեան երկրներուն մէջ,
նոյնպէս նաեւ այսօր Հնդկաստանի մէջ
օրէ օր հարստութիւնը, յաջողութիւնը և
յառաջդիմութիւնը կ'անցնին այն տարե
րուն կամ այն ամիսներուն ձեռքը, որոնք
դիտական և կրթական պատրաստութեամբ
կը զարգանան անոնց:

Վայրկի անները յիշ են. ու պատերազ
մէն վերջը մասնաւոր, կեանքը նոր և
ընդհանուր կերպարանափոխութիւն մը
պիտի ունենայ. ոչ ոք կրնայ անկասկա
ղապ:

Արդ, ապագայի Հնդկահայութիւնը ի՞նչ
ճիշդութիւն, ի՞նչպիսի ջանքերով պիտի գի
մարտէ այդ նոր կեանքը:

Պարտնէր,

Ո՛չ ոք յաւանական է, ո՛չ մէկ մոհ
կանացու անմահ է. քառասուն տարի
վերջը, այս սեզանիս շուրջը հաւաքուած
ներէն ոչ ոք գուցէ ոչ կը լինի, կեան
քին օրէնքն է այս:

Խնդիր է սակայն թէ կէս դար յետոյ,
Հնդկաստանի հայութիւնը պիտի կրնայ
իր մէջ ցուցնել նոր Արարներ, Ստիքե
ներ, Գաղտններ, Ֆիլիսոփաներ, Կրեւ
ներ, Գաղութներ, Յովակիմ Կահապներ,
Միլիոններ, Պաղատաններ, Մարմին
ներ, Մայրներ, Քարութիւն եղբայրներ,
Սարգիս եղբայրներ, Գաղտն եղբայր
ներ, Գեորգ Արարներ, Սէթ Պարեր, Յա
կարեաններ են. և:

Գուք սերունդը, հիմնադրերը, գերան

ներն էք Հնդկաստանի Հայոց Ազգային
չէնքին. ու նա որ չէնք մը կուզէ ունե
նալ, նախ կը խորհի հիմնադրերուն,
սիւններուն և գերաններուն վրայ ու գա
նա՞նք կը պատրաստէ նախ:

Ապագային, այսինքն կէս դար կամ դար
մը ետքը, անշուշտ պիտի լինին Հայեր
Հնդկաստանի մէջ. բայց պիտի լինի
Հայութիւնը. կը չեղան միայն վերջին բառը.
ահա այս է ինձի համար ետեւ և կա
րեւորագոյն հարցը և այս է ազգին համար
ամենէն մտահոգի խնդիրը: Պիտի լինի
Հայութիւնը. այսինքն ազգերու և ցեղերու
այս վիթխարի ձուլարանին մէջ Հայերը
պիտի կարենան, իրեն հաւաքական մար
մին մը, պահել իրենց կրօնքն ու եկեղե
ցին, իրենց լեզուն ու գրականութիւնը,
իրենց սոցիալին բարքերն ու ազգասիրու
թիւնը, միութեան սգին ու ազգային հե
տաքերութիւնը:

Մի՛ ըսէք թէ Հնդկաստանի հայութիւ
նը կապի զորչափ Կոր-Ջուլան ուղի է և
Զուլայից կը գաղթեն հոս: Զուլան կը
պարպուի Հայերէ, բայց Հնդկաստան չը
լեցուի Հայերով: Զուլայի առեւերը կը
պակսին հետզհետե, բայց Հնդկաստանի
մէջ գերեզմաններ կ'անշուն օրէ օր. վը
կայ Արարի, Սարգիս, Մարգարէ, Ման
արէի, Սմբատի, Հայոցապատի գե
րեզմանները, ուր այցելող օտարական մը
տրամութեամբ, և ազգայինը արցունքով
կը չընէ:

Ստույգ է, նորիկ Զուլայից կը ազգային
սեղանութիւն և կեանք կը բերին միշտ
իրենց հետ. բայց իրենց հետ կանցնին
նաեւ այդ կեանքն ու սեղանութիւնը. ասոր
համար ապացոյցներու չէք կարօտիք դուք:
Ովկիանոսի մէջ նաեւ ընկղմելէն վերջ
առաջատար պարաններ և տախտակի կող
ներ երկար տառն կը ծփան գեա Զուլե
րուն վրայ. բայց այդ չի նշանակիր թէ
նաեւ չէ ընկղմած:

Ովկիանոս մըն է այս երկիրը, ու հայ
կական գաղութը փոքրիկ նաւ մը որ կը
ծփայ անոր վրայ. ու գուք պարտաւոր էք,
այս պարտաւոր էք յանուն ձեր արեւ
նին, յանուն ձեր պատւոյն, յանուն ձեր
նախնեաց յիշատակին, ընկ ինչ որ կարե
ւոր է, թող շատու համար որ ազգա
յին ընկղմի այդ նաւը:

Բայց ինչպէ՞ս
Առեւտրանքը իրենց գրավարմութեան
տեսակին մէջ, որքան վարի տարբեր
կիշնեն, որքան կը հեռանան վարժապե
տին տուած օրինակէն, որ երկուսն զուգի
տալին վրայ է, այնքան կարօտի իրենց
զիրը. ու վարժապետը կըսէ այն տառն
անոնց. «Վե՛ր նոյնիցէք, նոյնիցէք վերի
տողին, ձեր նախնեաց օրինակին»:

(Շարունակելի)

ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒԹԵԱՆ ԶԳԱՅՄԱՆ ՊԱՆԱՍԸ

Ստեպ խորհրդածութեան նիւթ
եմ գարձուցեր թէ ինչո՞ւ անհատ
ներ, անախառնութեան մղումով, կու
ղեն որ անպայման ուրիշներ իրենց
վրայ խօսին և իրենցով զբաղին,
հոգ չէ թէ զիրենք օրական ամենա
նախառնական ածականներով խոյ,
որոնք կործան ոչ մէկ ազգայնութիւն
կրնան իրենց վրայ այլ ընդհակառա
կը ինքզինքնին օրուայ մարդ կար
ծելու ներքին գոհունակութիւնը կը
պատճառեն իրենց:

Քաղաքակրթութիւններու մէջ ոչ
թէ հրապարակաւ՝ այլ անհատական
վիճարանութիւններու մէջ խոյ, մէ
կու մը տախտոս բոսիլը կրնայ ծան
րակիւն հետեւեալներ յառաջացնել.

իսկ մեր մէջ մասնաւորներու համար պատկերը բոլորովին տարբեր է: Երէկի հրապարակուած տարիսն է կամ որ և է նախատական ամսականով ուրկուտ անձի մը կը հանդիպես, որուն տպահաւարար արժանի պէտք էր եղած ըլլար՝ տեղի տուած ըլլարով, կը տեսնես որ իր դէմքի վրայ կե. բնան, փոխանակ ամսի կարմրու. թեան, գոհունակութեան նշաններ, այնպէս որ կարծես կենտուրոսի մը նման յաղթական եղած ըլլար: Եւ ինչո՞ւ. որովհետեւ այդի կամ գէշ ուրիշներէ խօսուելու բախտը ունեցած է:

Այդ պիտիներ մեզի ենթադրել կու. ամեն մէկ բան միայն իրենց մէջ անհատական արժանապատուութեան զգացումն է որ կը պակսի: Եւ երբ մարդու մը մէջ արժանապատուութեան զգացումը կը բացակայի, այդ պիտի մարդկութեան օգտակար ծառայութիւններ մատուցանելէ աւելի, չարիքներ հասցնելու բնգու. նակութիւնը կուսնայ, որքան ալ բարձր կարողութիւններով օժտուած ըլլայ:

Այս կարգի տիպեր գոյազգա. բար պակաս չեն մեր մէջ, Պէտք չկայ որ ուղղակի մասնաւորին հա. բնանցի ակնարկ մը պիտի բաւէր տեսնալու համար այդ պիտիները: Առանց չափազանցութեան կրնանք ըսել որ երբ նկատի առնենք միմիայն մեր արտասահմանեան զաղթական. նութեանց ու մի քանի տարւոյ շրջանին մէջ, ազգային ճշմարտական պահանջներէն ծնունդ առած մարմիններու ներկայացուցիչները, իրենց մէջ չեն պակսիր այնպիսիներ որոնք ոչ թէ հայրենիքի և կամ ազգին օգ. բաղի կացութեան զգացում և պար. տակաւնութեան գեղեցիկ զգացումէ զուտ, հանրօգուտ ծառայութիւն. ներ մատուցանելու բարեկամացողու. թեամբ ստանձնած են որիէ պաշտօն, ալ, ընդ հակառակը, իրողութիւնն. ըր ցոյց կուտան թէ ուղղակի իրենց անձնական «Ես»-ի և անախտու. թեան գոհացում տալու համար կը գանալին այդ պաշտօններու վրայ: Այս ըստածները աւելի որոշ և աւելի փաստացիօրէն ցոյց տալու հա. մար, բնականաբար պէտք պիտի ըլլար ուղղակի մասնաւորներու, որոնցմէ կը խօսալինք, նախ այս նկատմամբ որ չենք ուզեր իրենց այդ գոհունակութիւնը պատճառել, իրենցմով զբաղուած ըլլարով, և երկ. բարգ այն յայտով թէ իրենք մի օր թիւրս կըլլան իրենց սխալը և կաշ. խառնին գաւառ ապագային աւելի հաւանա, արժանապատուութեան նա. խանձանդիւր զգացումով մը:

Այնչափ փաստ է թէ ամէն անձն. քանք արժանապատուութեան զեղե. ցիկ զգացումով մը փարած են ազ. զօգուտ որիէ ձեռնարկի, աւելի հե. տածուտ և ընդունակ եղած են օգ. տակար ծառայութիւններ մատուցա. նելու ազգին և հայրենիքին և ոչ կամ կանախ գնահատուած են և կամ կը գնահատուին: Իսկ ասոր հակա.

ռակ, անձն. քանք ճշմարտ են պաշ. տօն մը ձեռք ձգել, ուղղակի իրենց անախտութեան, անխառն «Ես»-ի և կամ ուրիշներէ խօսուելու զգացու. մէն մը, բնականաբար իրենց համար կը գաւառայ ամէն միջոց նե. բելի՝ հանելու համար իրենց նպա. տակին: Բայց վերջի վերջի իրենք կը գաւառան արգահատելի և զղուշի:

Ա. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱՌՈՐԱՆՔ

Ուրախութեամբ կիմանանք որ Փարիզի «Վերաճումներ» հանդէսի հիմնադիր. անորէն, ատամնաբոյժ Տրէ. Լեոն Համ. բարձումեան, ամերիկեան սպայի աստի. անով իբրեւ տօքէօր ատամնաբոյժ պաշտօնավարութեան կոչուած է ամե. րիկեան կարմիր խաչին կողմէն եւ ար. տօնուած է համագլխաւ կրելու:

Այս առիթով մեր ջերմ շնորհաւորում. ներ կը յայտնենք:

ՏԵՂԱԿԱՆ

Խմբագրութեանս ուղղուած հետեւեալ նամակը կը հրատարակենք մեր դիտու. ղութիւններով մէկտեղ:

Մարտի 18 Յուլիս 1918

«Արմէնիա»-ի վերջին 51 թուոյն Տեղական բաժնի մէջ տեղի ունե. ցած Յուլիս 13ի Գաղթ. Ընդհ. Ժ. ցովոյ մասին ժողովականի մը ցու. բողբութեամբ նամակ մը ստացած ըլլալնից յարմարով անոր գիտօգու. թիւները հրատարակած էք, աւել. ցնելով նաև Չերքները այս մասին: Պարան նամակագիրը կերկի ան. տեղեակ է մեր ժողովներու մէջ արբ. ւած սրտաւններուն իր ակնարկած ժողովականի մասին, յանձին Տիար Մ. Սահաթեանի, այսինքն Յուլիս 12ի Գաղթ. Ընդհ. Ժ. ցովի մէջ կար. ցացուցուց նամակ մը որ Տիար Գա. լուտ Սահաթեանի գրած էր որով իր ձայնը և քուէի իրաւունքը կու. տար որպէս Տիար Մ. Սահաթ. ճեանի, ժողովը որոշեց և քուէի գրուելով ընդունեց նամակին պա. բունակութիւնը, այսպէս ուրեմն Պա. բն Մ. Սահաթեան ընտրուի ի բաւանքը ստացած էր և հետե. բար ընտրելի էր: (1)

Գաղթ. կաթողիկէ հոգմէական ժողովականի մը ներկայութիւնը ընա. բնեաց եռագլխաւի ցանկին մէջ զոր խնդիր ըրած էք, ցուալի է սին, Այդպիսի արդի պատմական գրու. թեան մէջ երբ ամէն արեք խորու. թիւն չգրուի գաւառանքի և երբ նկատի առնուին մեր կաթողիկէ և բողբական եղբայրներուն ազգային զործերուն և գաւառի պաշտպանու. թեան համար նախքան աջակցու. թիւները: (2)

Իսկ եթէ պէտք կար պարան Ժ. ցովականը և կամ գոյք այս մասին բողբելու, ընելու էրք զայն ուրիշ ժողովականի մը աստի. օր. քանիցս իր ձայնը զրկած էր ուրիշ ժողովա. կանի մը, որ մինչև անգամ իբր աս. տենալով արաւարկուած էր Ընդհ.

Ժողովոյ, և դուք պարան փորձու. դալիան ձեռք քուէն չէիք զլացած: (3)

Իսկ ժողովոյ մէջ անձամբ ներկա. յութեան խնդրոյ համար կրնանք միևնոյն գիտօգու. թիւները ներկա. յացնել, քանի որ սովորութիւն դար. ձած խնդիր մըն ալ այս եղած է և որոյ դէմ գոյք ցարդ չարօքեցիք: (4) Քանի որ այս ապօրինի կարծուած խնդիրները երևան կը հանէք, ինչու արդեօք լուս. թեամբ կանցիք Ընդհ. Ժ. ցովոյ դէմ նման շտեմուած վեր. ջին անարդանքը հրաժարեալ հոգա. բարձութեան կողմէն, որ Մատարան բանալիները չերբելով ըստ սովորու. թեան կարծեցին ապարդիւն ձգել յիշեալ ժողովը: (5)

Մինչդեռ ան կրցաւ իր օրինաւոր գոյմարումով կատարել իր պար. տակաւնութիւնը ժողովականի մը գրաւանեակի մէջ և ձեռնարկել նոր հոգաբարձութեան ընտրութեան և ընտրեց հետեւեալ ազգայինները.

Տիար Մ. Կիւշեան,

Շ. Չէչեան,

Մ. Սահաթեան:

Խնդրելով որ հաճիք դայ գրու. թիւն հրատարակելու Չեր աստի. կայ թերթին մէջ, հաճեցէք ընդու. նել մեր յարգանաց հաւատարմի:

Ի դիմաց Գաղթ. Ընդհ. Ժ. ցովոյ

Առնեալեալ Յակոբ Մ. ՍԵԼԵԱՆ

Առնեալեալ Գ. ՇԱՀԼՈՒՄԵԱՆ

Գիտօգու. թիւներ Արմէնիայի Խմբա. գրութեան կողմէն

(1) Երբ կը բողբուի թէ ապօրինաւոր է որ գաւառը իր երեսփո. խան կամ ժողովական հօր տեղ գալ. բաղմի Ընդհանուր ժողովին մէջ և վի. ճարանութեան մասնակցի ու քուէ տայ, մեզ կը պատասխանեն թէ Ընդհ. Ժ. ցովը իր այս ինչ նախն. մէջ օրինաւոր համարեց այդ բանը. հետեւեալ Տ. Մկրտիչ Սահաթեան թէ և ըստ կանոնի ժողովական չլինի. բայց ըստ սրտման Ընդհ. Ժ. ցովի այս ինչ նախն. իր ժողովականու. թիւնը ընդունելի է և նայն իսկ հա. ցարարձու կրնայ ընտրուի:

Բայց արդէն այդ նախն. օրինաւ. րութիւնը բողբել են թարկուած է. առանց մեծամասնութեան ներկայութեան նիստ. կը կազմեն, կանոն և իրա. ւունք չեն նայիր, բողբողի ձայնը խնդրել կաշխատին բանալիաւոր և ամէն բան կորչեն իրենց քա. հասցիի համեմատ: Այդպէս ապօ. բինաւորապէս կաշխատած նիստէ մը օրինաւորութիւն սպասելն արդէն ի դար է: Երաւ կանոնով ուղիղ դիմ չբաշտիր:

(2) Ընթերցողին կը թողնեք գա. տել թէ աղային և եկեղեցական բողբիւններ ժողովն ինչպիսի հասկա. ցովութիւն ունեցող մարդերի հեա. ցարձ անինք եղեր և սրտմի դիմ. ար կը լինի խօսք հասկնալու տակաւն այդպիսի մտայնութիւն ու. նեցողներին, մանաւանդ երբ իրենք

կը յամառին ու չեն ուզեր հասկնալ:

Մեր ընդդիմաբաններ տակաւն չեն հասկցած որ այլ է աղայութիւն և այլ է եկեղեցի: Լուսաւորչական, կաթողիկ, բողբական, ամէն հայերն ալ անշուշտ հայ են աղայով. բայց ամէն հայ չպատկանիր Լուսաւորչա. կան եկեղեցիին: Ոչեւ եկեղեցիի պատկանող հային անխառնար հայ աղայութեան պատկանող ճանչցուելու սկզբունքը՝ մենք ոչ թէ Ազգային արդի պատմական դրութեան մէջ, այլ նայն իսկ ասկէ 43 տարի աստի. Կարօյի Մանգուլէի Լեփեալ օրութիւնն մէջ Ազգային խոհեր վերնադրին տակ եր. կար յօդուածաբար մը Գոտար. ված և անոր դարձադրութիւնը գա. հանձնած ենք, ինչ որ ուրիշներ ալ ըրած են մեզնէ առաջ ու յետոյ: Հի. մա ընդհանրապէս բնգունուած է այդ սկզբունքը մեր ազգի մէջ:

Բայց ո՞ր տեսնուած է որ կաթու. լիկ հայը լուսաւորչական կամ բող. քական եկեղեցիի կառավարութեան անդամ լինի և փոխադարձապէս: Այսպիսի բացորոշ խնդիր մը մասին՝ մեր ընդդիմաբաններ ըրած յայ. տարարութեան առն. մենք չենք զարմանալ... այլ ընթերցողին կը թողնեք գաւառը որ եթէ այսպիսի ամենապարզ խնդրի մը մասին կը համարձակին գրաւորապէս և հրա. պարակաւ պնդել իրենց սխալի վրայ և ջատագովել իրենց կատարած ա. պօրինութիւնը, արդեօք ինչն էր կը խօսուին ժողովի նիստերին մէջ և ի՞նչ ապօրինութիւններ կը գործադ. րուին բուն կերպով...:

Դիմաւ կը յայտարարէ թէ եկե. ղեցիի հոգաբարձու ընտրելու համար «ամենուրեք խորութիւն չըրալի գաւառանքի» կապահեք որ յակա. նէ յանտանէ նշանակէք այդ ամենուրեք բնուածէն ԳՈՆԷ ՄԵԿ ԶՍՏ ԹԻՐ. քիտի, Կովկասի, Պարսկաստանի, Եգիպտոսի և արաւաւստանեան սեէ հայ գաղութի եկեղեցիին համար հոգաբարձու կամ թարգման խոր. հարգի անդամ ընտրուած է կաթողիկ հայ մը կամ թէ հայ կաթողիկ եկեղեցիի համար հոգաբարձու ընտրուած կայ լուսաւորչական հայ մը: Ոչ թէ միայն հայ ազգին մէջ, այլ մեզնէ շատ աւելի գաղացած և աւելի աղտամիտ սեէ ազգի մէջ չկայ այդպիսի բան: Ո՛չ Թրանսի, ո՛չ Անդլիտի և ո՛չ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներին մէջ բողբական մը կաթողիկ եկեղե. ցիի հոգաբարձութեան անգամ չընա. բն և ոչ ալ կաթողիկ մը բողբական եկեղեցիին հոգաբարձու, թէ և իրենց ազգի վերաբերեալ գործերին մէջ ամէնքն ալ միևնոյն իրաւունքը կը վայելին անխառնար և իրենց եկե. ղեցիներն ալ պէտք է և կրնան սի. բալիւ վերաբերեալ անհաւ իրար հեա և նայն իսկ գաւառան և այլ միջոցներով իրար աջակցել քրիս. տանեական սղով:

(Հարունակելի)

ԺԸՆԷՎԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ

Ժննվ, 10 յուլիսի 1918

Ֆարգելի պարոն խմբագիր,

Ֆարի եղբայր խմբագիր այս երկտողը տը-
պագրելու և Թերթի յառաջիկայ համար-
ներին մեկի մեջ:

Ժննվի հայ գաղութի լինումները Ժո-
ղովրդի որոշեց հետևյալն էլ պ. Ալեքսիսը հա-
զարբեցին՝ տեղույս գաղութին Ժողովին,
ի նկատի ունենալով նրա անցեալ ու ներ-
կայ գործունեութիւնը:

Ժննվի Հայ գաղութի լինումները

Միութեան

Նախագահ

ՏԵԹ. Ս. ՉԵՐՍՉ

Քարտուղար

ՏԵԹ. Ս. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՊՍԵՐՍԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Գերման գործարարները մեծ գոհողու-
թիւններով կրցել են յառաջանալ Մառնի
եզերքը որոշ տեղ մը ուր կերելի է ա-
տոնց յառաջանալէն չէին վրդովուած
Ֆրանսացի ռազմագետները: Բայց երբ
տեսան Գերմանները որ դաշնակիցներն
ուժգին հակադարձակումով մը կը դիմա-
ւորեն իրենց եւ այդ տեղ իրենց Թակարդի
մը մէջ ինկած պիտի լինին, փութացին
յետ քաջուիլ իրենց անագին գոհողութիւն
ներով ձեռք բերած կտոր մը տեղէն:
Այսու ամենայնիւ, Ֆրանսացիները յա-
ջողեցան այդ նախաձեռնութիւնը 20.000 հոգի
գերի բռնել, մաս մ'այ իրենց փախուստի
իրարանցումով Մառնի գետին մէջ խեղ-
դուեցան եւ շատերն ալ ֆրանսական Թըն-
դանօթների կրակը լափեց. այնպէս որ
այդ կողմը յարձակող գերման գործա-
նակին կէսը ոչնչացաւ:

Հիմա Ֆրանսացիներն են որ կը շա-
րունակեն իրենց հակադարձակումն ու
յառաջացումը եւ Թէն Գերմանները կա-
տաղի դիմադրութիւնն ցոյց կուտան, բայց
իրենց գործունէն մեծ մաս մը սպա-
ռած լինելով կը ստիպուին նախանշել:

Ամերիկեան, անգլիական եւ իտալա-
կան զորքերն ալ որոնք այստեղի ռազմա-
հակառակ վրայ կաշակցին Ֆրանսացիներ-
ին, իրանալի քաջութեան ապացոյցներ
կուտան:

Վերջին լուրերը ուրախացուցիչ են:

ԱՆՏԱՐԱԿՈՒՍԵԼԻ Է

Ինչ որ ալ ինչն առժամայէս —
կը շնորհիւ այս բառին վրայ — քա-
ղաքակրթութեան եւ բարբարոսու-
թեան միջեւ մղուող կռուին իրադար-
ձութիւնները, բարբարոսութիւնն է
որ պիտի յաղթուի Մենք կրնանք
կատարելագոյն մտաւոր լինել ասոր
վրայ: Անտարակոյս, եթէ պատե-
րագործի քարտէզին նայինք, թշու-
միին այժմեան առաւելութիւնները
կը տեսնենք. ան դրուած է մեր
երկրէն մաս մը, դրուած է Պէլժի.
գը, Սերպիան, Ռումանիան ստի-
պեց նուազագոյն հաշտութիւն մը
կնքելու Գաղով Ռուսիան, աւելի
լաւ է չիտիլ անոր վրայ. այնքան
տխուր բան մ'է իր դաւաճանութիւ-
նը պատմութեան մէջ:

Սակայն եթէ այսպէս է պատե-

րագործի քարտէզը, անոր դիմացը
պէտք է դնել աշխարհի քարտէզը:
Այն առանձն առնէ որ ապահով կը
լինի կատարելագոյն Մէկ կողմը կան
սփռագործ եւ գիշատիչ պետութիւն
ները որոնք են կեդրոնական կայս-
րութիւնները, Թիւրքիան որ շատ
հաշտի մէջ չմտնէր, Պալկարիան որ
առաւել կամ նուազ մաշուած է հետ-
զհետէ կրկնուող պատերազմներով:
Աւստրիական պարիսն որի ներքին
դժուարութիւնները եւ կրած պար-
տութիւնները կը սահմանափակեն
իր զինուորական գործունէութիւնը:
Վերջապէս Գերմանիան որ 4 տարի է
ի վեր իր թափած պատերազմական
ահեղ ջանքերուն հետեանքներէն կը
նեղուի: Ես չեմ ուզեր արհամար-
հել մեր թշնամիներին իրենց տրա-
մադրութեան տակ ունեցած միջոց-
ները. տղայամտութիւն պիտի լինէր
ուրանալ որ մենք մեր զիմաց ու-
նինք ահաւոր հակառակորդ մը եւ
Դաշնակիցները զայն տապալելէ ա-
ռաջ, դժուարին ժամեր պիտի անցը-
նեն եւ թէ առանց կարգին մէջ պէտք
է հաշուել նաեւ այն ժամերը որ
կանցունենք այժմ:

Հիմա նայինք թէ միւս կողմը ո՞-
րոնք կան, որոնք են Դաշնակիցները:
Իտալիան որ անյաջողութեան են
թաղկեց աւստրիական բանակները:
Փարիսի կալը, Պէլժիգը որոնց պին-
տները լուրջ նեցուկ մը կը կազմեն:
Անգլիան որի ծովային ուժը ծովերի
տիրապետութիւնը կապահովէ մեզ
եւ որի ցամաքային բանակը այսօր
միլիոնաւոր մարդերով կը համրուի
որոնց հիւանդի քաջութիւնը ամէն
օր կը զօրանայ պատերազմական ա-
ւելի հմտացած զիտութեամբ մը:
Ամերիկան որի մարդկային անաս-
ման պահեստը հեղահեղ կը յորդի
արիւմտեան ապագահապալին վրայ եւ
օգնական զօրքերի թուական առա-
ւելութիւնը կերպաւորէ մեզ. վեր-
ջապէս Ֆրանսան, որի փառապանծ
զինուորները չորս տարի է ի վեր
պատնէջին վրայ կեցած, ձախողու-
թեան կը մատնեն ամենէն ահաւոր
արշաւանքը եւ աշխարհի զարմանքն
ու հիացումը կը դրուեն իրենց դի-
ցալնութեամբ:

Ես չեմ խօսիր հարաւային Ամե-
րիկայի հանրապետութիւններին, Ճա-
բոնի եւ ուրիշ երկիրներին վրայ որոնց
զաշնակցութիւնը կամ օգնութիւնը
ապահովուած են Համաձայնութեան
ազգերին համար: Բաւական է ակ-
նարկ մը նետել երկրագնդի քար-
տէսին վրայ եւ չափել իրաւունքի
զատին չորս խմբուած ժողովուրդ
ները անսահմանութիւնը, կատարե-
լագոյն համագործակցութեամբ թէ բոլ-
որական զինապաշտութիւնը վերջա-
պէս պիտի յաղթուի որքան ալ ա-
հաւոր լինի ան:

Գերմանական յաղթանակի անկա-
րելի վարկածը ընդունելու համար,
պէտք է ենթադրել որ Մենք Ամե-
րիկան, Մենք Անգլիան, Մենք
Ֆրանսան եւ բոլոր քաղաքակրթուած
եւ ազատ ժողովուրդները կրնան օր

մը խոնարհիլ բարբարոսութեան
զերիխանութեան առջեւ: Չէ կարելի
այդպիսի բան մը խորհիլ. այդ չը-
կրնար լինել. կրնանք մտաւոր լի-
նել որ այդպիսի բան չլինի: Ասկէ
զատ, պատմութիւնը եւ ընկերաբա-
նութիւնը չեն ապացուցաներ որ
քաղաքակրթութիւնը բարբարոսու-
թեան կը յաղթանակէ վերջ ի վեր:
Չոյ եւ իր մէջ կը կրնէ զայն:

Ասկէ զատ, եթէ աշխարհի քար-
տէսը այսպէս նկատի առնելէ յետոյ
մարդ փոխադրուի դէպի ազմաճա-
կատը, այնտեղ կը գտնէ, ճակատա-
մարտերի փոփոխականութեան հա-
կառակ, վերջնական յաջողութեան
մտաւորութեան միեւնոյն պատճառ-
ները:

Ամէնքը, հետեւելով նախագահ
Վիլսոնի մէկ աղնիւ խօսքին, եղբայ-
րացած են հանրային մեծ եւ սուրբ
դատի մը համար որ չկրնար պարտը-
ւիլ:

Եւ եթէ ապագահապալին այս կազ-
մուրիչ տեսարանը կուտայ մեզ, ոչ
նուազ մտաւորութիւն մը կուտայ մեզ
Գերմանիայի եւ դաշնակից երկրներ-
ի ներքին կայսրութեան միջեւ եղած
բազմաթիւութիւնն ալ:

Թէ՛ Ամերիկայի, թէ՛ Անգլիայի
եւ թէ Ֆրանսայի մէջ, բարոյական վի-
ճակը զերտաւոր է եւ անտեսական
վիճակն ալ այնպէս որ Համաձայնու-
թեան երկիրները իրար օգնելով ոչ
մէկ ծանր տաղանդ երևան դալու
վախ կայ:

Ասոր հակառակ, Գերմանիայի մէջ
անցած դարձածը, առանց չափա-
զանցիլ ուղիւն, ամենատարագ վկա-
յութիւնները կապացուցանեն որ
եթէ չլինէր անմիջական յաղթանակի
մը յոյսը, որով իրենց սպայակոյտը
կորօրէ զիրենք, մեր թշնամիներ չը-
պիտի կրնային երկար դիմանալ:
այնքան ծանր է կայսրութիւնը իրենց
երկիրներին մէջ: Գերմանիայէն հայ-
րենիք վերադարձած պատերազմա-
կան զերի մը կը պատմէ որ այնտեղ
ժողովրդի կրած նեղութիւնը սար-
տափելի է: Գործաւոր թէ քաղաքա-
ցի, քաղաքացի թէ զերի, յաճախ
ամբողջ օրին համար աման մը դետ.
նախնաւոր աննշան խուսակ (purée)
եւ երբեմն թեփով խառնուած քիչ
մը բրինձ տնին միայն:

Ճշմարտութիւնը սա է որ ուտե-
լիքների նուազումը դրութիւնը ծայ-
րագոյն աստիճանին հասած է այն-
տեղ. եթէ պատերազմական յուսա-
խաբութիւնն ալ վերջապէս տեսնայ
այդ տառապանքների եւ զրկումների
վրայ, Գերմանիան շատ մօտ պիտի
լինի իր անկումին:

Լաւ իմացէք ըստս. եթէ մեր
թշնամիները յոյսերով չլացած եւ խա-
ւած են իրենց տէրերէն, մենք պէտք
չէ բնաւ որ յոյսերով չլացնենք մեզ:

Անտարակոյս մենք տակաւին շատ
անձկութեան վայրկեաններ պիտի
անցունենք. յաղթանակը գուցէ գտն-
ապաւաքալ լինի: Բայց շուտ թէ ոչ,
ան պիտի դալ. ամէն ինչ ցոյց կու-

տայ մեզ թէ անտարակոսեղի է այդ
եւ մենք կրնանք հանգիստ սրտով եւ
փառաստութեամբ նայիլ ապագային:

Բոլ ՊՈՒՐԼԻ, երեսփոխան

Պետական նախկին եմթաքարտուղար
(Le Sémaphore de Marseille)

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐԲԵՐ

Գանձարեան — Բաղդադի Գաղղիերէն-
Հայերէն-Տարեկերէն հայտատու, ճոխացած
Բ. ապագրութիւն. 1912: Մանրատառ եր-
կրեան 1238 երեսներէ բաղկացած ստուար
գործ մը: Ֆրանսերէն խրագրանշիւր բա-
ռի հնչումը հայերէն տառերով ալ գըր-
ւած է: Գին 8 ֆրանկ: 50 անգմ.: Մարտէսին
դուրս՝ ճանապարհածախքով 9 ֆր. եւ
75 անգմ.: Յանձնարարուած (recomman-
dé) ծրարով 10 ֆր.:

Հ. Ա. Գոնտարճեան. — ԲՍՈՒՐԻԿ
ԳԱՂՂ. — ՀԱՅ. — ՎԵՆԵՐԻԿ Ս. Ղազար.
1914: Գին 1 ֆր. 80 (2):

(Գրպանի փոքրագիր բառարան մ'է 710
երեսներէ բաղկացած, աժանագին, եւ ֆրան-
սերէն գրեթէ բոլոր գործածական բառե-
րը պարունակող. վերջը գրուած է նաեւ
անկանոն բայերի խոնարհումը):

Հ. Ա. Գոնտարճեան. — ԳՐԳՈՒՆԻ
ԲՍՈՒՐԱՆ ՀԱՅ-ԳԱՂՂ. — 1914:

(Մանր տառերով ու մաքուր տպագրու-
թեամբ 360 երեսներէ բաղկացած բառ-
գրքով մ'է որ 5.000 չափ բառ կը պար-
ունակէ եւ վերջն ալ ընտանեկան կարգ մը
խօսակցութիւններ դրուած են, ֆրանսա-
կան բացատրութեան ոճերին ծանօթացու-
նելու համար) 1 ֆր. 70 (1,90):

Գործնական Քերականութիւն ֆրանսե-
րէն լեզուի Անի ոճով. 7րդ տպգր. յա-
ւելուածներով. 1910: Ա. մաս 2 ֆր. եւ 40
(ճնարկաքով. 2 ֆր. եւ 60 անգմ.):

Նոյն Բ. մաս 1 ֆր. եւ 60 անգմ. (ճ. 1 ֆր.
եւ 70 անգմ.):

Docteur T. Aslan. — TRAIT D'U-
NION. ARMÉNIE-FRANCE, leurs rela-
tions depuis les temps les plus reculés.
Vannes. 1917.

(Պրոպագանդի յարմար գիրք մը ըն-
տիր տպագրութեամբ որ Հայաստան
իկն ու նոր պատմութեան վրայ տեղե-
կութիւններ կուտայ խիստ հետաքրքրա-
կան աւանդութիւններով համեմուած,
կը Թուէ յատկապէս Հայաստանի ունեցած
յարաբերութիւնները Եւրոպայի եւ մաս-
նաւորապէս Ֆրանսայի հետ: Գին 3 ֆր.
20 անգմ. (3,50):

Եղիազար Մոռարտեան. Քննական
Պատմութիւն Արշակ Բ.ի եւ անոր Պապ
որդւոյն (Հայոց պատմութեան մէկ
կարեւոր կէտին վրայ քննադատական
տեսութիւն մ'է որի համար Մ. Աղա-
բէկեան գրած է թէ «Հեղինակին այդ
ձեռնարկութիւնը պատիւ է բերում
իրան եւ այն ազգին, որին պատկանում
է պատմութիւնը») 2 ֆր. 50 (2,70):

SETH. J.M. MESROVP. History of
the Armenians in India (from the
earliest times of the present day)
5 fr. (5. 50)

ՏՆՈՐԷՆ. — ԽՄԻՔ ԳԻՐ

Մ ՓՈՐՓՈՒՅԱԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԷ

Հայերէն Տպարան Մ. Փորթոպալեան
Le Gérant: François CARRIÈRE,
Marseille. — Imprimerie du Midi